

AZ EURÓPAI UNIÓHOZ TÖRTÉNŐ CSATLAKOZÁS ELŐTT ELKÖVETETT CSEMPÉSZET BÜNTETŐJOGI MEGÍTÉLÉSE A CSATLAKOZÁS UTÁN

A magyar ügyészségek jogszabályértelmezése és gyakorlata szerint Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozását megelőzően, a csatlakozással uniós belső határokká vált államhatárok viszonylatában elkövetett csempészet 2004. május 1. óta nem bűncselekmény, ezért az ilyen büntetőügyekben a nyomozás megszüntetésére, a vád elejtésére, illetve másodfokon a felmentés indítványozására kerül sor²⁷⁵. Ez a Legfőbb Ügyészség által kialakított jogértelmezés azonban álláspontunk szerint vitatható.

Magyarország európai uniós csatlakozása pillanatában az ún. uniós jog a magyar jog részévé is vált. Az uniós jognak megvan a maga jogforrási rendszere. Ennek áttekintése előtt azonban szükséges megemlíteni, hogy az Európai Unió tevékenysége három fő kategóriára osztható. Ennek megfelelően az Európai Uniót három pillér alkotja.

Az első pillért az Európai Közösség (korábbi nevén Európai Gazdasági Közösség) és az EURATOM alkotja. (Az EURATOM-nak témánk szempontjából nincsen jelentősége, így azzal nem foglalkozom a továbbiakban.) Az EK jogi személyiséggel rendelkező speciális jogi státuszú nemzetközi jogi szervezet, jogi személy. Az EK a tagállamok által a hatáskörébe utalt jogalkotási tárgykörökben intézményei útján (Tanács, Bizottság, Parlament) jogszabályokat alkot. Jogforrások:

- *rendelet*: általános hatállyal bír, teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban²⁷⁶
- *irányelv*: az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező. A tagállamok által az irányelv alapján megalkotandó jogi norma lényegi tartalmát az irányelv meghatározza, a jogi norma konkrét formába öntése nemzeti hatáskörben, a nemzeti jogalkotó által történik meg. A tagállamok a jogszabály megalkotása során rendelkeznek bizonyos mozgáskörrel a konkrét eszközök, részletszabályok megválasztásánál. Irányelvi rendelkezésre az uniós polgárok (természetes és jogi személyek) csak nagyon kivételes esetben tudnak hatóságok előtt közvetlenül hivatkozni, ilyen irányelvi rendelkezésre jogot alapítani.
- *határozat*: a címzettekre nézve kötelező
- *ajánlás, vélemény*: jogi kötőerővel egyáltalán nem rendelkeznek, általában az adott közösségi szerv saját kezdeményezésre foglal állást egy adott kérdésről.

Az Európai Közösség a gazdasági integráció kapcsán rendelkezik jogalkotási hatáskörrel. A jogalkotási hatáskörök közé tartozik a gazdasági integráció alapját, fontos alkotóelemét képező vámjog, illetve vámpolitika. Kifejezetten büntető eljárásjogi vagy büntető anyagi jogi kérdésben az Európai Közösség nem rendelkezik jogalkotási hatáskörrel.

²⁷⁵ A szerző a Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara Doktori Iskolája által meghirdetett „A büntetőeljárás korszerűsítése” alprogramban részt vevő doktorandusz. Témavezető. Dr. Tremmel Flórián tanszékvezető egyetemi tanár.

²⁷⁶ Európai Közösséget alapító Római Szerződés – EKSZ 249. cikk

Az Európai Unió második pillérét a Közös kül- és biztonságpolitika, harmadik pillérét a Büntetőügyekben való rendőri és igazságügyi együttműködés alkotja. Ezekhez a pillérekhez tartozó tárgykörökben azonban az 1. pillérhez hasonló, komoly jogalkotási hatáskört a Közösségre származtató integráció nem valósult meg. A 2. és 3. pillérben csupán kormányközi együttműködésről beszélhetünk. A témánk szempontjából érdekes 3. pillérben (Büntetőügyekben való rendőri és igazságügyi együttműködés) nem születik közösségi jog, itt elsősorban ajánlások, szervezeti jellegű határozatok és a tagállamok közötti nemzetközi egyezmények, illetőleg nagyon kis számban kerethatározatok születnek. A 3. pillérbe tartozik az EUROPOL működtetése, a korrupció és pénzmosás elleni küzdelem, az euró védelme a hamisítás ellen, az embercsempészet és az embercsempészet elleni harc, illetve a bűnügyi együttműködés és a bűnügyi jogsegély előmozdítása.

A fentiek alapján látható, hogy Magyarország uniós csatlakozásával nem lépett hatályba olyan uniós jogszabály, amely a magyar büntető anyagi jog szabályait megváltoztatná. A csempészetet azonban a magyar büntető törvény kerettényállásban szabályozza. A kerettényállást tartalommal a vámjogszabályok töltik meg. A vámjogszabályok pedig jelentős változáson mentek át Magyarország uniós csatlakozása során. Így Magyarország uniós csatlakozása komoly változtatást eredményezett a csempészet szabályozásában. Következő lépésben azt kell megvizsgálni, hogy miben is áll ez a változás.

Az Európai Közösség alapja, hogy vámunióan alapul. Ez azt jelenti, hogy az Európai Közösség tagállamainak közös belső határain a tagállamok nem alkalmaznak vámokat, a Közösség külső határain pedig egységes közösségi vámokat alkalmaznak. Azzal, hogy Magyarország más európai országokkal együtt tagja lett az Európai Közösségnek, jelentősen módosultak az ún. vámhatárok. Azon államok viszonylatában, amelyek tagjai az Európai Közösségnek, az árukra a Magyarországról illetve a Magyarországra történő határátlépése vámfizetési kötelezettséget 2004. május 1. napjától kezdve nem keletkeztet. Az uniós csatlakozás kapcsán előálló jogszabályváltozás, amely a büntetőjogi kerettényállást tartalommal tölti meg, tehát csupán vámhatárváltozást hozott. Ez a változás pedig önmagában nem eredményezi a 2004. május 1. előtt elkövetett cselekmény büntetőjogi megítélésének megváltozását. A Legfőbb Ügyészség gyakorlata tehát, mely szerint 2004. május 1. után megszüntetik az uniós belső határokká lett államhatárok viszonylatában a csatlakozás előtt elkövetett csempészet miatt folytatott büntetőeljárásokat, jogszabálysértő. A Legfőbb Ügyészség megítélésünk szerint helytelenül értelmezi a jogszabályokat.

A *Btk.* 2. §-a szerint abban az esetben kell a cselekmény elbírálásakor hatályos új büntető törvényt alkalmazni a büntetőeljárásban, ha az új törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el. A *Btk.* 312. § (1) bek a) pontja értelmében az valósítja meg a csempészetet, aki „*vámárut a vámmellenőrzés alól elvon, vagy a vámteher, illetve a vámbiztosíték megállapítása vagy beszedése szempontjából lényeges körülmények tekintetében valótlan nyilatkozatot tesz*”. A vámmellenőrzés és a vámteher szabályait a már hivatkozott, kerettényállást kitöltő vámjogszabályok tartalmazzák. A vámjogszabályok uniós csatlakozás kapcsán történő megváltozása nem járt azzal, hogy mondjuk megszüntette volna a vámmellenőrzést és a vámfizetési kötelezettséget, mint olyanokat. A változás az Európai Unió 2004. május 1. utáni belső határaiivá váló államhatárokon történő vámfizetési kötelezettségek és az ezekhez kapcsolódó vámmellenőrzések teljes eltörlését jelentette. Nem jelentette azonban a vámteher és a

vámellenőrzés eltörlését, azok az Unió külső határain továbbra is hatályosak. Tehát 2004. május 1. után is elkövethető csempészet, amely büntetendő is.

Szó sincsen tehát arról, hogy a jogalkotó a keretnormát kitöltő jogszabályok megváltoztatásával a cselekmény jogi megítélésén kívánt volna változtatni. A bűncselekmény jogi tárgya az állam pénzügyi érdekeinek, vámpolitikájának érvényesüléséhez, közelebbről a törvényes vámok beszedéséhez fűződő érdekek, elkövetési tárgya a vámáru. A jogi tárgy 2004. május 1. után is változatlan tartalommal létezik, és változatlan büntetőjogi védelemben részesül. A vámáru szintén ma is létező jogi kategória. A Legfelsőbb Bíróság 1/1999. számú büntető jogegységi határozata szerint is csak akkor alapozza meg a Btk. 2. § a keretdiszpozíciót kitöltő jogszabályok elbíráláskor hatályban lévő szövegének alkalmazását, ha azokban a bűncselekmény elkövetése után olyan mérvű változás következik be, amely a kötelezettség megszüntetésével vagy a tilalom feloldásával az addigi büntetőjogi védelmet megszünteti. A büntetőjogi védelem pedig változatlan tartalommal fennáll a módosult vámhatárokon. Aki 2004. május 1. előtt az azóta uniós belső határokká lett határok vonatkozásában (tehát pl. magyar-szlovák, magyar-osztrák vonatkozásban) vámárut a vámellenőrzés alól elvont, vagy a vámteher, illetve a vámbiztosíték megállapítása vagy beszedése szempontjából lényeges körülmények tekintetében valótlan nyilatkozatot tett, az a magyar büntető törvény szerint 2004. május 1. után is büntetendő. 2004. május 1. után pedig az Európai Unió belső határain (tehát pl. magyar-szlovák, magyar-osztrák vonatkozásban) kizárt a csempészet elkövetése, tekintettel arra, hogy ezek az államhatárok nem vámhatárok, így az ezen határokon átszállított áruk nem minősülnek vámárúnak, nincsen ezeken a határokon vámellenőrzés, nem kell vámterhet, illetve vámbiztosítékot fizetni.

Nagyon fontos körülmény, hogy a csempészet elkövetési magatartása csakis szándékos lehet. Az elkövető tehát a csempészet elkövetésekor tisztában van azzal, hogy vámárut von el a vámellenőrzés alól, vagy pedig vámteher, illetve vámbiztosíték megállapítása vagy beszedése szempontjából lényeges körülmények tekintetében tesz valótlan nyilatkozatot. 2004. május 1. előtt a magyar-szlovák, magyar-osztrák államhatár vámhatár volt, az ezen a határon átvitt áru vámárúnak minősült, a vámáru után pedig vámot vagy vámbiztosítékot kellett fizetni. Ezzel az ezen a határon csempészet bűncselekményét elkövető személy tisztában van, és a fizetési kötelezettség elkerülése vagy csökkentése miatt vonja el a vámárut a vámellenőrzés alól, vagy tesz valótlan tartalmú nyilatkozatot. Ha az elkövető valamely felsorolt körülménnyel nincsen tisztában, arról tudomással nem rendelkezik, akkor bűncselekmény sem valósul meg, ugyanis a szándékosság kizárt, szándékosság hiányában pedig nem valósul meg a csempészet bűncselekménye.

Ezt az álláspontot képviseli az Osztrák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága (OGH) is. A 13Os55/96 számú eseti döntésében (1996) kimondta az OGH, hogy „a vámfizetési kötelezettség későbbi időpontban történő megszűnése nem teszi büntetlenné a már elkövetett csempészetet.” („Ein späterer Entfall der Abgabepflicht macht einen bereits begangenen Schmuggel nicht straflos.“) Az osztrák bűnüldöző szervek gyakorlata is egységes és egyértelmű ebben a kérdésben: 2004. május 1. után is változatlanul felelősségre vonják a 2004. május 1. előtt a magyar-osztrák határ vonatkozásában csempészetet elkövető személyeket.

A háttérjoganyag változása miatti eltérő büntetőjogi megítélésre például hozható fel a devizabűncselekmény esete. A csempészet kapcsán, a kerettényállást kitöltő háttérjogszabályok megváltozása miatt előálló helyzet és a devizabűncselekmény kerettényállását kitöltő devizajogszabályok korábbi megváltozása kapcsán előálló helyzet

közé azonban nem lehet párhuzamot vonni! A devizabűncselekmény tárgya az állami devizamonopólium volt. A devizajogszabályok változásával ez az állami monopólium szűnt meg. Tehát nem csak egyes országok vagy devizanemek vonatkozásában szűnt meg ez a bűncselekmény, hanem valamennyi devizanem vonatkozásában. Megszűnt az átváltási kötelezettség, mint olyan, a bejelentési kötelezettség, mint olyan stb. Megszűnt tehát az a jogi tárgy, amit a büntető törvény kerettényállása védett. Ezért szüntette meg ez a háttérjoganyag-változás magát a devizabűncselekményt, mint bűncselekményt is.

A Legfőbb Ügyészség által kialakított téves jogértelmezés oka vélhetően az európai közösségi jog megfelelő ismeretének hiánya. Jelen esetben ugyanis a döntő az, hogy a büntető anyagi jog által védeni kívánt jogtárgy megszűnt-e a háttérjoganyag módosulása folytán. Erről azonban nincsen szó, csupán nem vitatottan komoly gazdasági jelentőséggel bíró, a csempészet büntetőjogi megítélését azonban nem érintő technikai jellegű vámhatárváltoztatásról van szó. A vámfizetési kötelezettség megsértése azonban továbbra is büntetendő.